

potrebuje, da z izkupičkom za prodane proizvode poravnava svoje obveznosti. Kmetov položaj je v največji meri odvisen od gospodarskega položaja njegovih kupovalcev.

Kdo kupuje od kmeta? Nad polovico poljedelskih rodbin v Sloveniji, ker nima dovolj zemlje (vsi obrati do 10 ha), obrtniki in trgovci, državni uradniki in upokojeniki, delavci in razni poklici. Vseh takih rodbin bi bilo v Sloveniji okoli 153.832. (Glej Uratnikovo statistiko v knjigi »Socialni problemi slovenske vasi«!) Ako pregledamo posamezne skupine po njihovem ekonomskem položaju, potem vidimo, da bi lahko samo trgovce, večje obrtnike in rentnike prišli med dobre odjemalce, ki trošijo toliko, kolikor je potrebno, dočim se nabavajo vsi ostali v slabem gospodarskem položaju in trošijo manj kot zahteva življenjski standard. Posebno kvarna je posledica nizkih mezd industrijskega delavstva. To bi moralo kmetu vračati denar, ki ga je izdal za industrijske izdelke. Radi skrajnih nizkih mezd in velikanskih dobičkov tvorničarjev pa se povračajo le pičli zneski. Državno uradništvo bi moralo vračati z nakupom hrane od tok denarja ob priliki plačevanja davkov. Toda prav ta dva stanova skupaj z malimi posestniki so večinski in najslabši odjemalci. Jasno je torej, da se bo položaj kmetov izboljšal šele takrat, ko se bodo izboljšale razmere vseh ostalih stanov, ki kupujejo od kmeta.

Iz pravkar navedenega pa nam postaja jasno, da se bo tisto 100% izboljšanje, o katerem sanjajo nekateri »gospodarstveniki« in ki bi ga mogel prinesiti reformirani kmetijski pouk na ljudskih šolah, spremenilo v malenkostne promile. Šola ne more spreminjati vzrokov, ki so povzročili gospodarsko slabokrvnost odjemalcev.

Ako po vsem tem premotrimo uvodoma naznačene struje, moramo priznati, da je na pravi poti samo prva, moderna pedagoška, ker samo ta garantira za podvig splošne narobrazbe, obenem pa kritično premotriva vse

življenjske pojave, torej tudi gospodarske. Ko smo si v svesti pravega razumevanja nekoga stanja, potem se moramo nujno truditi, da najdemo še izhod iz njega. Razviti dialektično mišljenje, to je največji smoter prave nove šole.

Učiteljstvu pa se nudi prilika, da s študijem gospodarskih problemov znova in znova odkriva vzroke ekonomskega hiranja naše vasi. Z objavljanjem takega gradiva drami slovensko javnost in opominja k delu vse tiste, ki si vedoma zastirajo oči, hoteč zvaliti krivdo na neodgovorne ljudi; sebi pa pomaga do lažjega umevanja izobrazbenega dela ter najde v gospodarskih in socialnih razmerah opravičilo uspehov in neuspehov.

Iz vsega je končno umevno, da učitelj ne more biti noben kmetijski strokovnjak, ker ni njegova naloga, dvigati gospodarsko stanje, ampak dvigati splošno izobrazbeno raven. Naravnost smešno bi bilo, če bi kdo zahteval od učitelja, da spravi kmeta na noge. Ko je bila gospodarska kriza na višku ter so denarni zavodi skoraj počivali, nismo videli bančnega osebnja na kmečkih domovih, da bi pomagali dvigati in reševati kmeta; nismo videli, da bi zdravniki zastoj lečili bolne ljudi; nismo doživeli brezplačnih pravi; vse je šlo po starih tirih! Vsi stanovi in ustanove so pošiljali kmetu na pomoč eksekutorja. Samo učitelj se mora sredi vasi pečati z ljudsko prosveto, mora kmetovati, mora skrbeti za asanacijo vasi, mora neprestano zbirati prispevke, kakor da ni nobenega stanu izven učiteljskega in kmetškega.

Ako se je učiteljstvo kljub vsemu preobloženemu delu posvetilo gospodarskemu proučevanju slovenske vasi, polindustrijskega in industrijskega naselja, je s tem pač znova pokazalo, da čuti s slovenskim narodom in mu hoče pomagati.

Ko bi storili v preteklosti svojo dolžnost tisti, ki odgovarjajo za današnje stanje, bi jim danes ne bilo treba iskati nedolžnih žrtev.

V. Majhen.

Vrnitev odtegljajev, vplačanih za „Zvezo nabavljajnih zadrug v Beogradu“

Meseca februarja t. l. je »Učiteljski tovariš« priobčil v gornji zadevi objavo in navodila, kako doseči vrnitev imenovanih odtegljajev. Na to pobudo so se pravni nasledniki ne samo po učiteljih, temveč tudi po drugih umrlih državnih uslužbenih in upokojenih začeli potegovati za omenjene vrnitve.

Sedaj pa iz vrst prošnikov (-ic) prihajajo pritožbe, da so nekateri imeli precejšnje stroške, ker niso mogli izposlovati nekolkovanih potrdil; nadalje, da so vdove — rodbinske upokojenke, ki so dobile vrnjene možu odtegnjene vsote, prisilno postale redni plačniki v fond »Zveze«, t. j., da morajo vnovič same vplačevati za isti namen 36 krat po 5 din kot svoj prispevek in se jim po 5 din redno odteguje od mesečnih pokojninskih prejemkov. Slednjič se nekateri pravne naslednice — osebnne upokojenke pritožujejo, da po večmesečnem čakanju še niso dobile rešitve.

V nekem konkretnem primeru v zadevi »novega« odtegnjanja od rodbinskih pokojnin je »Zveza« izdala sledečo rešitev: »U odgovoru na Vaše pismo od 20. avgusta 1939 po predmetu objava od Vaših penzijskih primadležnosti, javljam Vam, da se po čl. 70, tač. 4, zakona o zadrugah državnih službenika svakom pensioneru ili penzionerki ima obustavljati po Din 5.— mesečno i to za vreme od 36 meseci, do konačne naplate od Din 180.—. Ukoliko se oih Din 5.— nekaj penzionerki ne obustavlja, onda po svoj prilici postoji greška kod nadležstva, koje penzije likvidira i isplačuje, a takovu grešku ne može ovaj Savez odmah opaziti, niti ispraviti.«

Iz gornjega poročila sledi, da se je glede odtegljajev za »Zvezo« in vrnitve odtegljajev pojavila nejasnost, dvomljivost in ovira, ter je zato potrebno, da se o tem predmetu javno razgovorimo. Radi tega se usojam na tem mestu o tej zadevi povedati svoje mnenje:

Odtegnjanje za »Zvezo nabavljajnih zadrug v Beogradu« temelji na 4. točki člena 70. uredbe o nabavljajnih zadrugah državnih uslužbenecv iz leta 1920. Ta, 4., točka se je vnesla v to uredbo glasom čl. 14. dopolnilne uredbe o nabavljajnih zadrugah drž. uslužbenecv iz l. 1928, ter predstavlja nov vir dohodkov »Zveze«, oziroma novo vrsto temeljne glavnice, ki ima stalen dotok. (Gl. Uradni list, kos 9., z dne 28. jan. 1921. in Uradni list, kos 53., z dne 2. jun. 1928.) Ta, 4., točka člena 70. se glasi: »4. iz glavnice, ki se obrazuje z odtegljaji, in sicer po 10 (deset) dinarjev na mesec od prejemkov vseh aktivnih državnih uslužbenecv I., II. in III. kategorije in po 5 (pet) dinarjev na mesec od prejemkov vseh ostalih oseb, omenjenih v členu 1. te uredbe. Te zneske je odtezati v 36 mesečnih enakih obrokih izza dne 1. julija 1928. Za nove drž. uslužbence se začne odtezanje z dnem, ko se jim izplačajo njih drugi mesečni prejemki. Zneske odtezajo uradoma državne blagajne, pri katerih dobivajo omenjene osebe svoje prejemke ali pokojnine. Odtegnjene zneske vknjižujejo državne blagajne kot depozit Zveze ter jih vložijo v istem mesecu, v katerem se poberejo pri poštni hranilnici na čekovni račun Zveze nabavljajnih zadrug državnih uslužbenecv v Beogradu. To glavnico mora uporabljati Zveza prvenstveno za kreditiranje stanovanjskih in kreditnih zadrug.«

Ta točka 4. čl. 70. po mojem mnenju jasno določa:

1. Za depozit Zveze se je začelo odtegovati dne 1. julija 1928. in se je odtegovalo 36 mesecev po 10 ozi. po 5 din. V tej dobi se je odtegovalo prav vsem, ki so 1. jul. 1928. prejeli kakršno koli vzdrževalnino iz držav-

ne blagajne, torej tudi rodbinskim upokojenecem.

2. Če je v dobi od 1. julija 1928. do 30. junija 1931. bil drž. uslužbenec upokojen, mu je za ostali čas odtegovala izplačilna blagajna pokojnin (finančna direkcija), i. s. v vseh primerih po 5 din mesečno.

3. S smrtjo drž. uslužbenca, upokojenca je tudi prenehalo odtegovanje; zato je vsota odtegljajev bila šestokrat manjša nego 180 dinarjev.

4. Državnim uslužbenecem, ki so stopili v državno službo po 1. juliju 1928., se je začelo odtegovati od druge mesečne plače.

5. O »novih« upokojenih pa v citirani 4. točki sploh ni govora; iz tega sledi, da se jim ne sme odtegovati, kar se do sedaj tudi ni dogajalo, ozi. vsaj meni ni znan noben tak primer. In ravno na to 4. točko pa se opira »Zveza« v zgoraj citiranem rešenju. Njena razlaga točke 4. torej ne more biti pravilna, odtegovanje finančne direkcije pa radi tega ni utemeljeno. Pač pa bi fin. direkcija mogla in morala odtegovati tudi od »novih« rodbinskih pokojnin, ko bi imel podrtani stavek zgoraj citirane 4. točke vsebino: **Za nove drž. uslužbence in upokojence se začne odtezanje z dnem, ko se jim izplačajo njih drugi mesečni prejemki ozi. pokojnine.**

S § 24. Zakona o zadrugah drž. uslužbenecv z dne 3. nov. 1931. (Služben list, kos 75., z dne 28. nov. 1931.) je bil izpremenjen pogoj vrnitve odtegljajev, ter se ta izpremenjen odstavek glasi: »Tako odtegnjene vsote izplača Zveza na zahtevo po smrti tiste osebe, kateri so se odtegovali, njenim pravnim naslednikom.«

Ta člen pove jasno, da se odtegnjene vsote na prošnjo morajo brezpogojno vrniti pravnim naslednikom; tudi ni govora, ozi. opombe, da bi prejemniki vračila odtegljajev morali radi tega sami vplačevati v fond Zveze.

Navedeno odtegovanje od rodbinskih pokojnin torej po mojem mnenju in tolmačenju ni v skladu s tozadevnima uredbama in zakonom.

Glede priloge k prošnjam za vrnitev odtegljajev pripominjam: Mrliška lista ni treba kolkovati, zadostuje majhno potrdilo (listič) o dnevu smrti. Potrdilo pristojnega sodišča se nanaša samo na upravičenost prevzema vrnitve odtegljajev in se izda brezplačno in brez kolk. V tem pogledu poslujejo mariborski župni in sodni uradi brezplačno. — Prošnje se pošiljajo potom izplačilne blagajne na Zvezo v Beograd. — Natančnejša pojasnila lahko dajejo n. pr. strokovne organizacije, pri katerih so bili včlanjeni vplačniki, ozi. pri katerih so včlanjeni prošniki.

Z ozirom na zgoraj razloženo prosim, sekcija JUU naj blagovoli:

1. vse potrebno ukreniti, da se neutemeljena odtegnjanja od rodbinskih pokojnin ukinejo in storjena škoda popravi;

2. pri Zvezi doseči, da rešitev prošenj v zadevi odtegljajev ne bo zavlačevala;

3. delovati na to, da se izpremeni § 24. zakona o zadrugah državnih uslužbenecv iz leta 1931. in se naj glasi: »Tako odtegnjene vsote mora Zveza po smrti tiste osebe, kateri so se odtegovali, čimprej avtomatično izplačevati njenim pravnim naslednikom.«

Organizacija JUU se je vsedkar neustrahovano in požrtvovalno borila za stanovske pravice učiteljstva in je s tem v mnogih primerih koristila tudi drugim državnim uslužbenecem in upokojenecem; radi tega upam, da tudi v tem primeru uspeh ne bo izostal.

Purkhart Josip, Maribor

Pod zastavo verbalizma?

V pokojni Madžarski je bila navada, da so imeli tudi na enorazrednih otroci knjigo za vsak učni predmet. Oblikovno in vsebinsko so bile te knjige dokaj različne, imele so pa vendar neko skupno potezo: deca je bila srečna, ko jih je lahko odložila. Pristna tuja učenost je bila vsebina vseh teh »pomožnih knjig« in učitelj je bil svedenik, ki je tožil in sodil v imenu te tuje učenosti.

Samo naša povojna revščina je bila vzrok, zakaj nismo dobili tudi v svobodni domovini enakih učbenikov. Povpraševanje je bilo namreč zelo veliko... učiteljstvo je pogrešalo po predmetih zbrano in sistematično razvrščeno obrazovalno gradivo... kakor nekateri roditelji v tablice, to baje najbolj poceni samoučilo vseh elementarcev.

Vse povojno propagandno delo za preusmeritev pedagoškega dela na ljudskih šolah je bilo vidno zaman, kajti bacil predvojnne miselnosti je ostal živ in sedaj, ko smo še res predaleč od urejenih gmotnih prilik, sicer se v bolj skromni obliki, toda že terja svoj delež pri podrobnem šolskem delu, pripravljaja pot za poplavo šolsko-knjižnega trga s priročniki predvojnega duha. Izposloval je že izdajo priročnikov za zemljepis in zgodovino, tem sledijo sedaj priročniki za praktična gospodarska znanja in če bo nas še nadalje ljubil dobri Bog, bomo dočakali dan, ko bomo imeli slovnice, računice, priročnike za poznavanje narode itd., itd.

Gmotna stran poplave s priročniki tudi ni malenkost, vendar ta zadeva nas zaenkrat ne zanima. Opozoriti pa hočemo na pedagoško in didaktično stran predmetne zadeve.

Znanja ne posredujemo, znanje si moramo prideltati, kakor pridelava kmetič krompir, koruzo, žito itd. Priznam pa, da obstoja tudi t. z. knjižno znanje, ki ni pridobljeno z lastnimi silami. Tako znanje prinaša plohe lepše, ali slabše zloženih besed, nima pa nobenega vpliva na naše mišljenje, hotenje in udejstvovanje. S knjižnim znanjem naš »jaz« nima nobenih trajnih vezi. Knjižno znanje je balast, katerega se prej ali slej iznebimo.

Vsak učitelj, ki je učitelj s srcem in z razumom, pomiluje deco, kateri je sojeno, da na pr. o papriki prejme naslednje obrazovalno gradivo:

»Paprika je rastlina, katero je treba presajati. Plod je različne oblike: valjast, okrogel ali stožčast in je zelene ali rumene barve, nekateri plodovi tudi pordečijo. Drobno seme je navadno jako pekočega okusa. Paprika se uporablja sveža, kuhana ali pečena. Ponček jo vlagajo v kis za zimo. Rdečo papriko stolčajo v prah in jo radi njenega okusa in duha uporabljajo kot začimbo.«

Same obupno prazne besede! Naj memorira otrok to besedilo in s tem s polno paro zaplove v vode verbalizma? Od takega dela pričakujemo razumno mlado generacijo?

Ako je res potreben »priročnik« temu ali onemu učitelju, naj bo, ljudje nismo enaki in v Rim imamo tudi več uporabnih poti. Toda če že pustimo, da roditelji trošijo de-

nar za priročnike, potem zahtevamo pedagoška pomožna sredstva, katero imajo vsaj trohico onega duha, ki ga je dosledno in z veliko ljubeznijo predstavljala naša povojna pedagoška literatura in napredna šolska praksa! V sodobnem duhu sestavljen priročnik bi imel na primer o papriki naslednje besedilo:

Paprika

Izposodi si cenik domače trgovine z vrtnimi semeni!

Poišči v njem sliko plodov paprike in jih oblikuj iz gline ali iz plastiline! Poskusi oblikovati plod, kakršnega si že videl, pa ga ni v tvojem ceniku!

Določite poročevalce, ki bodo po ceniku govorili o navodilih kako je gojiti papriko, nadalje o sladkih in o ostrih vrstah paprike!

Sestavite načrt za gojitev paprike! Ako vam navodila v ceniku ne zadostujejo, poskusite dobiti več navodil iz raznih knjig, ki jih imate v učiteljski knjižnici. S primernimi navodili vam lahko postreže tudi domači vrtnar, ali gospa A., ki je znana gojiteljica paprike!

Deklice, male vrtnarice, poskusite izvesti sestavljen načrt, napravite beležke o opravljenem delu v svojih »Delovnikih« in ob priliki poročajte razredu!

Poskusite, koliko semen vzkladi od 100 semenc, nadalje: koliko sadik vzgojite iz vrečice semen, ki jih prodajajo za en dinar! Naredite o svojih izkušnjah pismeno poročilo!

Delo, doživljaj, izkušnje, lastne misli, lastna sodba in vse to izraženo na svoj način, ne le ustno, to je pot do spoznavanja. Tako pridobljeno in memorirano besedilo ima vsebinsko ozadje, ni knjižna učenost. Če tako predeiam obrazovalno gradivo o papriki, potem jo tudi poznam. In za to gre! Za spoznavanje, za nabiranje izkušenj, iz katerih zgradi potem otrok svojo osebnost, svoj notranji — jaz. Toda k takemu spoznavanju reči ne prispevajo priročniki, s kakršnimi bašejo danes naš knjižni trg!

Pred kratkim je izšel priročnik za zgodovinski pouk v zaključnem razredu osnovne šole. Sedemdeset strani gosto tiskanega besedila na običajnem knjižnem formatu je pripravil avtor za naše 10 letne malčke samo iz enega predmeta... Kam plovemo? Ali bi od slej iz višje ljudske šole prihajali docenti za jugoslovanska vseučilišča?

Bili so časi, ko smo imeli za odličnjaka učenca, ki je kakor dober gramofon reproduciral iz raznih priročnikov nabrano besedilo. Danes je ta doba za nami, danes ljudska šola ni pripravljajnica živih gramofonov. Smo že odpeli slovenski učitelji nagrobno pesem verbalizmu, zakaj ključemo tedaj mriče zopet na beli dan? Zakaj silimo zopet pod zastavo verbalizma?

Kontler Julij.

Malo pojasnila

Na odborovi seji Slov. šolske matice v nedeljo dne 17. t. m. se je od strani našega celjskega poverjenika tov. Gobca podarjalo, da nekateri člani SSM niso razumeli opravičila, ki smo ga bili priložili našim v mesecu juniju razposlanim publikacijam, zakaj je Matica izdala za l. 1938. samo dve knjigi in ne treh, kakor se je prvotno obljubilo od strani odbora.

Da bo jasno na vse strani, dajam podpisani, pooblaščen od matičnega odbora, naslednje pojasnilo: Prvi vzrok je bil ta, da avtor »Geografije sodobne Evrope« ni predložil rokopisa, t. j. objubljenega nadaljevanja svojega dela (radi vzrokov, ki smo jih priobčili v okrajnici), a drugi, nič manj važni: »Odgovor na vprašanje, zakaj samo dve knjigi, ima gospodarski stržen« (citat iz okrajnice). V čem obstoji ta »gospodarski stržen«, naj pojasnijo naslednje vrste!

1. Za l. 1936. je izdala Matica v aprilu l. 1937. Zbornik (24.165 din), Finkov Črtalni in pisalni pouk (11.485 din) in Vrančeve Osnove strnjene pouka (41364 din), t. j. tri knjige v skupnem znesku 77.014 din. Pisateljske nagrade so znašale 13.526 din, upravni in drugi izdatki 9860 din, Skupni stroški za l. 1936. 100.400 din. — Prejela pa je Matica za to leto na članarini 61.620 din (2054 članov!), podpore od banske uprave 4000 din in na prodajnih knjigah 2158 din, torej skupno 67.778 din, kar pomeni za l. 1936. primanjkljaja v znesku 32.622 din.

2. Za l. 1937. so v maju 1938. izšli: Zbornik (24.407 din), Zerjavov Sodobni zgodovinski pouk (25.835 din) in Prihodova Ideologija nove didaktike (7270 din), t. j. tri knjige v skupnem znesku 57.512 din. Nagrade pisateljem so znašale 11.787 din, upravni in drugi izdatki so bili 11.361 din. Skupni stroški za leto 1937. so torej znašali 80.660 din. — Temu nasproti je Matica prejela: na članarini 67.050 din (2235 članov!), podpore 2000 din in za prodane knjige 2370 din; skupno 71.420 din. Torej za leto 1937. premalo 9240 din.

3. Za l. 1938. smo razposlali v letošnjem juniju Zbornik (18.078 din) in Poljanec Pedagoško biologijo (12.925 din) t. j. dve knjigi skupno 31.003 din. Honorarji so znašali 7974 din in upravni stroški 8063 din. Skupni stroški za l. 1938. so bili 47.040 din. Za l. 1938. pa gre Matici na članarini 67.200 din (2240 članov!), knjig je prodala za 845 din, a podpore še ni prejela! — kar da skupno 68.045 din; torej je za leto 1938. prebitka 21.005 din.

Če slednji znesek primerjamo z obema primanjkljajema prejšnjih dveh let (t. j. 32.622 din + 9240 din) v skupnem znesku 41862 din.

tedaj znaša skupen primanjkljaj za zadnja tri leta (1936.—1938.) še vedno 20857 din, kar pa bomo krili — tako vsaj upamo — z obljubljenim podporo v znesku 10.000 din, deloma z našo gotovino v poštni hranilnici in deloma s prodajo knjig, s čimer pridemo po poravnavi našega dolga v tiskarni (okoli 16.000 din!) zopet na zeleno vejo.

Tako bo mogoče izdati Matici za l. 1939. običajne zopet tri knjige, seveda če bo tudi članstvo v polni meri storilo svojo dolžnost, to se pravi, če zberemo pod okrilje Šol. matice najmanj 2000 članov!

Da sta torej izšli za l. 1938. samo dve knjigi, smatram podpisani za srečo v nesreči, sicer bi se bila Matica s tako knjigo kakršna bi bila Bohinčeva Geografija (s številnimi dragimi klješji!) zadolžila letos z najmanj nadaljnimi 40.000 din, zlasti če pomislimo, da je stal že drobnji prvi snopič (6% tiskanih pol) tega dela Matico nič manje kakor 22.153 din! Kako bi mogel sedanji odbor s takim dolgom stopiti prihodnje leto pred občni zbor in kateri novi odbor bi bil voljan prevzeti tako žalostno dediščino, je vprašanje zase!

Mislím, da sem v teh kratkih potezah pojasnil finančno stran naše Matice in s tem zadostno odgovoril na vprašanje: zakaj za l. 1938. samo dve in ne tri knjige! Slov. šolska matica je še vsako leto storila svojo dolžnost seveda v okviru svojih finančnih možnosti. Da smo šli pred leti z Vrančeve knjigo preko meje teh možnosti, smo to storili na splošno želja učiteljstva, sicer bi knjiga morda še danes ne izšla — če bi, pa gotovo ne v tej obsežnosti! V vsaki drugi založbi bi stala knjiga v podrobni razprodaji najmanj 100 din (primerjajte cene Mōderndorferjevih knjig!), Matica pa je Vrančeve knjigo s še dvema knjigama skupaj poklonila svojemu članstvu za bagatelo 30 din, v nadrobni razprodaji ji je pa določila ceno 40 din!

Če so torej člani Slov. šolske matice prejeli letos v juniju za l. 1938. v dveh knjigah nekaj manj nego druga leta, naj upoštevajo dejstvo, da so zato langa in predlansko leto prejeli publikacije, ki so po svojem obsegu visoko presežale to, kar bi jim sicer bila Matica dolžna dati za ceno 30 din!

Tako se je zadeva letos zavrnila. Upam, da ne v škodo članstva, Slov. šolski matici ozi. njenim financam pa gotovo v veliko korist!

V Ljubljani, dne 18. septembra 1939.

Pavel Plesničar, tč. blagajnik SSM.